STICHTING
NEDERLANDSE
BIOGRAFIE PRIJS

Juryrapport Nederlandse Biografieprijs 2026

Haarlem, 23 november 2026

De Nederlandse Biografieprijs, die wij vanavond voor de negende keer mogen uitreiken, ontving deze keer 169 ontvankelijke inzendingen. Dat waren dus allemaal oorspronkelijk Nederlandstalige biografieën, verschenen tussen 1 mei 2024 en 1 april 2026. Met zijn 169-en vestigden zij een record. De vorige editie van de prijs, twee jaar geleden, omvatte 144 inzendingen, en de eerste, in 2010, slechts 104. Het zijn sprekende cijfers voor de levenskracht van de biografie in Nederland, en voor een vitaliteit die zelfs nog toeneemt.

Alvorens kort te bespiegelen over inhoudelijke trends, eerst iets over het uiterlijk van Nederlandse biografieën. Onze jury wil namelijk uitdrukkelijk een compliment betuigen aan de Nederlandse uitgevers – en zeker niet alleen de hier aanwezige - hun drukkers en hun boekontwerpers. De inzendingen hebben ons getroffen door hun in het algemeen hoge standaard van boekverzorging. Nederlandse biografieën zien er doorgaans uitgesproken uitnodigend uit, op een spectrum van prettig ogend tot een feest om vast te houden. Dat is geen kleine zaak, want een foute vormgeving kan zelfs het beste boek de das omdoen. Ook de prijsstelling in de boekhandel van Nederlandse biografieën is doorgaans aantrekkelijk - reden te meer om onze uitgevers te prijzen.

Dat mooie uiterlijk en die klantvriendelijke prijs kunnen natuurlijk alleen maar uit dankzij de goedgunstige Nederlandse markt voor dit soort boeken. Nederland, nog niet zo lang geleden biografisch ontwikkelingsgebied, heeft in deze eeuw een volwassen biografiecultuur gekregen. Die hedendaagse bloei is overigens een internationaal verschijnsel. “Are we entering a new golden age of biography?”, schreef nog onlangs de ervaren biografe Megan Marshall in *Literary Hub*, verrukt als zij was over aanstormende jonge schrijvers in dit genre met ijzersterke boeken. Natuurlijk zien we

dit volop in het Verenigd Koninkrijk, want Engeland is wel bij uitstek biografie minded. Volgens de British Book Watch verschijnen daar per jaar, memoires meegerekend, zo'n vierduizend nieuwe biografieën, dus zeg maar elke dag tien nieuwe. Die worden in Engeland toegewuifd door een waaier aan biografieprijzen. Maar ook Duitsland installeerde in 2008 zijn Biographiepreis, en Frankrijk kent een speciale Prix Goncourt de Biographie.

In de Verenigde Staten bestaat sinds jaar en dag een afzonderlijke Pulitzer Prize for Biography, en in New York is dankzij gulle filantropie van een Wall Street bankier sinds 2007 een jaloersmakend Leon Levy Center for Biography gehuisvest. Dit centrum verleent jaarlijks 7 fellowships aan geselecteerde biografen, met een royaal stipendium, een schrijfatelier, een bibliotheek en uitgebreide faciliteiten voor research. Ook organiseert het Center regelmatig publieke discussies over de rol van biografieën in de samenleving, en workshops over het vak. "Biography is a lonely business", zegt Kai Bird, directeur van het Center en zelf winnaar van een Pulitzer voor zijn biografie van Robert Oppenheimer, die aan de basis lag van Nolan's succesfilm. Als complement voor die noodzakelijke eenzaamheid van biografen biedt Birds center hun "the rare opportunity to receive gentle suggestions" van vak- en lotgenoten.

Zoiets moois hebben we nog niet in Nederland - maar intussen zijn wij wel een bloeiend biografieënland geworden. Getuige al die nu gekandideerde boeken en de zichtbaarheid daarvan in media en boekhandels, waar geregeld zelfs speciale kasten voor biografieën worden ingeruimd.

En natuurlijk al die Nederlandse lezers die desgevraagd biografieën noemen als hun favoriete genre.

Ook inhoudelijk floreert het genre, zo bleek onze jury. Met name werden wij getroffen door de naar onze indruk steeds grotere diversiteit ervan.

De klassieke biografie van wieg tot graf van vooraanstaande Nederlanders uit recent en ver verleden staat nog altijd als een huis. Maar er kwamen nu allerlei varianten langszij: dubbelbiografieën, biografieën van volkshelden of juist marginale figuren, en

geregeld ook portretten uitgetekend door familieleden. Zelfs levenden wordt tegenwoordig soms een biografie gegund. Onze jury juicht al die meerstemmigheid toe, want de biografie moet zeker niet alleen een genre zijn van opera en epos, maar ook van kleinkunst. Bovendien berust het biograferen van schijnbaar onbeduidende personen op de onzes inziens onloochenbare premisse dat in elk mensenleven wel een boek schuilt.

Wat natuurlijk niet wil zeggen dat iedereen zo'n boek kan schrijven. Want de biograaf mag dan volgens Richard Holmes weliswaar enkel "de schaduw zijn in de tuin van een beroemdheid"; Holmes' eigen werk en het succes daarvan bewijzen dat hij zich hiermee te bescheiden uitdrukt. Vrijwel zeker stelt een goede biografie nog meer eisen aan de biograaf dan aan de gebiografeerde. Idealiter, zoals Fiona Sampson heeft gezegd, vaart de biografie een middenkoers tussen de Scylla van de literatuur ("never mind the facts, feel the prose") en de Charybdis van de wetenschap ("never mind the prose, feel the facts"). Al lezend heeft onze jury een paar keer meegemaakt dat Nederlandse biografen hierbij op de klippen liepen, maar door de bank genomen was hun stuurmanskunst toch heel behoorlijk. De besten onder hen beantwoordden zelfs aan een ander adagium van Richard Holmes: een biograaf is een artiest onder ede.

Onze criteria als jury sloten daarop aan. Voor goede waardering moest een biografie ten minste aan vier kenmerken voldoen. *Verantwoord*, dat wil zeggen gebaseerd op degelijk onderzoek; *ingebed*, in een breder verhaal over de tijd en de omstandigheden van de geportretteerde; *voldoende kritisch*, dus geen idealisering of opzichtige partijdigheid van de biograaf; en tenslotte *uitnodigend*, door compositie, stijl en vormgeving als lezenswaardig boek.

En daarmee kom ik te spreken over het juryproces. Dat moet beginnen met grote dank aan onze secretaris Carly Massier, vermoedelijk de enige onder de hier aanwezigen die alle edities van de Biografieprijs heeft meegemaakt. Zij heeft ook deze keer weer alles in goede banen weten te leiden, in soepel contact met tientallen uitgevers. Vooral ook dank ik mijn medejuryleden voor dit spannende maar ook inspannende karwei. Gillis Dorleijn, Els Kloek, Ineke Sluiter en Sanne Terlouw: elk jurylid heeft, bovenop al diens

overige besognes, in een paar maanden tijd zo'n tachtig biografieën moeten lezen en beoordelen. Ik dank mijn mede-juryleden voor hun gul geschonken tijd en aandacht, voor hun indringende lectuur en eerlijke opinies.

Elk van de ingezonden boeken is in eerste ronde door 2 juryleden gelezen. Zij hadden de opdracht elk boek een a, b of c te geven. A voor uitgesproken sterke kandidaten, c voor evidente afvallers en b voor het brede midden. Vertrekkend vanaf die 338 onafhankelijk ingeleverde abctjes had onze jury op 21 augustus haar eerste fysieke vergadering, waarbij wij van het grondvlak van 169 titels moesten zien te komen tot een plateau van 12 die er overtuigend bovenuit staken, en die tezamen onze, ook als zodanig bekendgemaakte, longlist zouden gaan uitmaken. Het bleek dat 32 boeken waren bedeeld met één of meer A's, dus circa 20% van het totaal. Oftewel: we hadden een sterk veld; die 12 waren een scherpe en soms wrede selectie.

De longlist van 12 eenmaal bepaald, had elk jurylid tot taak in de daaropvolgende maand de complete longlist grondig te lezen. Hun oordelen daarover gaven richting aan onze tweede vergadering op 29 september, waarin wij moesten zien te komen tot de finale vijf nominaties waar het vanavond om draait. U heeft ze zo-even via de filmpjes leren kennen: de boeken en de biografen zelf, en wat hen heeft bezield om hun biografieën zo te schrijven als ze hebben gedaan. Aan die portretten willen wij als jury nog een karakteristiek van onze kant toevoegen, en kort aangeven wat wij per boek zo prijzenswaardig vonden. Ik doe dat in alfabetische volgorde van de biografen, en plaats ze successievelijk graag in het volle licht van deze prijsuitreiking, die er uitdrukkelijk voor alle vijf wil zijn.

- Petra Couvée maakt met *De dagen branden als papier* een ijzersterke uitzondering op de gewoonteregel dat biografieën overwegend nationaal gericht zijn. Dat geldt overigens internationaal: biografen richten zich meestal op personages uit hun eigen land. Logisch genoeg, vanwege de bereikbaarheid van bronnen en de beheersing van de taal in kwestie. Maar anders dan het overgrote

deel van onze 169, richt Couvée zich niet op een Nederlands levensverhaal, maar durft zij een veel grotere sprong te maken. In zeer fraaie stijl, en met geweldige citaten, vertelt zij het verhaal van Rusland in de twintigste eeuw, beschouwd door de lens van de literaire wereld die daar destijds volop met politiek van doen had. In het middelpunt plaatst zij de kinderboekenschrijver en vertaler Kornej Tsjoekovski – en wat een leven blijkt die man te hebben gehad. Als onecht kind, en zonder 'vadersnaam' overleeft hij de Russische revolutie, de Tweede Wereldoorlog, Stalin en Chroetsjev. Voortdurend zien wij hem als schrijver manoeuvreren binnen de politieke kaders en de staatsterreur omzeilen. Zijn beroemdste sprookje blijkt aldus bezien als subversief verhaal te kunnen worden geduid. Aangrijpend is het stuk over het verlies van zijn dochtertje; en heel bijzonder is het slotakkoord, als Tsjoekovski de leiding krijgt over een nieuw te redigeren Kinderbijbel. Alleen de woorden 'God', 'Joden' en 'Jeruzalem' mogen daar niet in voorkomen… Het boek van Petra Couvée is gedegen verantwoord, maar geen topzware academisch aangezette biografie geworden. Het is een verhaal om achter elkaar uit te lezen.

- Sandra Langereis, ervaren biograaf, richt zich met *Machineman* op Eise Eisinga, de man achter het planetarium in Franeker. (Inmiddels venster in de canon van Nederland, en erkend als Unesco Wereld Erfgoed.) Het boek vertelt het verhaal van Eisinga's motieven en methode voor deze unieke installatie van een bezeten autodidact. Eise Eisinga blijkt geen onnozelaar te zijn geweest die plichtmatig zijn vaders plan uitvoerde, maar een zelfstandig denkende geest. En bovendien een aan onderwijs en democratisering toegewijde burger, die zich inzette in bestuur en politiek. Zo biedt deze biografie, die geen binnenbochten afsnijdt maar vensters opent, doorkijk-met-diepgang naar een vaak onderschatte periode uit de Nederlandse geschiedenis: die van de patriotten met hun sociale verlichtingsidealen, variërend van republikanisme tot rekenonderwijs. Een hoogtepunt in het boek vormt de indringende beschrijving van onze eerste landelijke verkiezingsdag, en wat die allemaal aan organisatie

met zich meebracht voor stembureaus en stemgerechtigden. Het boek is solide verankerd in de bronnen, en met rijke noten gestoffeerd. Met die ambachtelijkheid is het een passend saluut aan Eisinga's toewijding en vakmanschap. Langereis roept via Eise Eisinga een tijdperk op, en laat ons daar met frisse blik naar kijken.

- Dik van der Meulen, *Meester in het paradijs* stelt een man centraal die absoluut een biografie verdiende: Jac. P. Thijsse, baanbrekend natuurvorser, pleitbezorger en leermeester des vaderlands waar het de Nederlandse natuur betrof. Man met een missie, maar ook met ongekende werkkracht, en talent voor samenwerking en organisatie. Met indrukwekkende resultaten van een man die altijd leverde: alleen al 18 Verkade-albums met een oplage van soms meer dan honderdduizend exemplaren; een natuurtijdschrift; verenigingen en vergaderingen, en de voor generaties scholieren onvergetelijke *Geïllustreerde flora van Nederland*. Aan vergelijkend flora-onderzoek wijdt Van der Meulen warme bladzijden, zoals zijn hele boek liefdevol oog voor detail vertoont, waarvan de natuur van tureluur en koekoeksbloem zoveel te bieden heeft. Maar ook houdt het de lezer grote thema's voor, zoals de magie van aanschouwelijk onderwijs, en de kunst van observeren in het vrije veld, toen biologen nog hartstochtelijke taxonomen waren met een schetsboek. Het boek maakt waar wat Van der Meulen in zijn Woord vooraf belooft: het is een dubbelbiografie van meester Thijsse én het Nederlandse landschap. In beide kwaliteiten roept het, op zijn minst bij oudere lezers, een zekere weemoed op naar toen onderwijzers zich nog volksverheffers voelden, toen onze graslanden nog geen groene woestijn waren en kinderen Verkadeplaatjes spaarden in plaats van Pokémonkaarten. Maar Van der Meulen laat ons niet achter in gemakkelijke nostalgie. In een afgewogen Epiloog maakt hij de balans op van verlies maar ook van winstpunten in het Nederlandse natuurbeheer. We beseffen daar dat het een zaak van levensbelang betreft; maar tegelijk is *Meester in het paradijs* ook

een lichtvoetig, speels en geestig boek – en schitterend vormgegeven. *Meester in het paradijs* slaagt in wat voor Thijsse zelf het hoogste doel van onderwijs moet zijn geweest: om liefde voor de stof te wekken. Kortom, en om te variëren op de man aan wie Dik van der Meulen eerder een biografie wijdde: “Een boek dat ge moet lezen als ge natuurliefhebber zijt, of als ge iets anders zijt.”

- Iris Pronk is met *Altijd te paard* onder onze nominaties de representant van het inmiddels breed bediende subgenre van de schrijversbiografie – in haar geval die van Renate Dorrestein. Juist bij een schrijversbiografie dreigt makkelijk de vloek van de volledigheid. Schrijvers plegen immers veel geschreven bronnen na te laten, veelal krachtig verwoord. En een biograaf wil van nature alles weten – maar de lezer niet per se, zodat die zich met dikke schrijversbiografieën nogal eens overvoerd kan voelen. Iris Pronk is daaraan glansrijk ontkomen, en toont haar meesterschap in de beperking, waardoor haar hoofdfiguur Renate Dorrestein er des te sterker uitkomt. Deze biografe betoont bovendien een voorbeeldig evenwicht van empathie en kritische zin. Pronk laat in heldere, pakkende taal zien hoe Dorresteins veelzijdige karakter haar soms in de weg zat, hoe vilein ze kon zijn, maar ook hoe lief, en hoe haar humor en haar scherpe oog voor het slechte in de mens haar creativiteit aanjoegen. Haar schrijfdrift was op het manische af, met een groot oeuvre als gevolg. Ze dreef daarin geregeld de spot en erger met mannen, maar werd dan ook weer hartstochtelijk verliefd op de verkeerde exemplaren van die soort. En Dorrestein was behalve schrijfster ook een activiste van formaat, die nooit en niemand over zich liet lopen. Pronk laat al deze karaktertrekken sprekend naar voren komen, met als totaalbeeld een getroubleerd maar ook waarachtig mens; een autonome vrouw die we in de Nederlandse literatuur en vrouwenemancipatie niet hadden willen missen. Ook lukt het Pronk om ons de scherpe taal van Dorrestein rechtstreeks te laten smaken. Met dit alles krijgt *Altijd te paard* iets van een feministisch ruiterstandbeeld, uitgehouwen in een boek met een enorme doorleesfactor.

Zelfs wie vooraf misschien geen uitgesproken fan is van Renate Dorrestein, kan vallen voor deze biografie.

- Koen Vossen, politiek historicus, gespecialiseerd in de geschiedenis van kleine partijen en politieke dwarsliggers, schreef met *Groter dan het leven* een zeer informatieve en leesbare biografie over Jan Fabius, een tegenwoordig nagenoeg vergeten eenling. De titel *Groter dan het leven* is goed gekozen, want avonturier Fabius begaf zich in alle mogelijke risicogebieden: als oorlogscorrespondent, als militair, op vredesmissie, als diplomaat, als politicus, in de olie-industrie…. Door de levensloop van Fabius nauwlettend te volgen weet Vossen een verrassend beeld te schetsen van de 20ste-eeuw die wij al meenden te kennen, met veel details over toenmalige oorlogsvoering, geheime diplomatie, internationale spanningen, complotten en dienovereenkomstige theorieën. Koen Vossen heeft zich bijzonder knap gekweten van een complexe taak: een biografie te schrijven over een door opportunisme gedreven fanatieke eenling - elitair, masculien, en rechts. Een extreem leven wordt hier evenwichtig verteld. Over de noodzaak om historisch onderzoek niet te belasten met onze hedendaagse ideeën over kolonialisme, racisme, militarisme en nationalisme zegt de auteur behartigenswaardige dingen. Al met al een knap en zelfs meeslepend boek. En met een niet te onderschatten actualiteit: want hoe uniek ook per persoon, de Fabii zijn altijd onder ons.

Dit hopelijk enthousiasmerende tableau is volgens onze jury sprekend bewijs van de vitaliteit, de verscheidenheid en het vakwerk waarvan de Nederlandse biografie vandaag de dag getuigt. De oogst die ons werd voorgeschoteld beantwoordde volledig aan hoe criticus Lytton Strachey de biografie ooit heeft getypeerd: als zijnde “the most delicate and most humane of all the branches of the art of writing.” Ik herhaal: ”the most delicate and most humane”. Ik dat onze biografen zich daarin wel zullen herkennen.

Uit deze vijf een winnaar te verkiezen, is de jury zwaar gevallen. Uiteindelijk is na heel wat heen en weer gekozen voor een boek waarin leven, werk en tijd sterk op elkaar betrokken zijn. Dat lijkt misschien een vanzelfsprekendheid; wat zou een goede biografie anders kunnen zijn dan een boek over iemand in diens tijd? Maar zoals meesterbiograaf Willem Otterspeer heeft gezegd: deze gedroomde twee-eenheid wordt maar zelden bewaarheid, omdat juist interessante figuren vaak een beetje bezijden hun tijd staan. Op die manier kan het gemakkelijk gaan schuren tussen mens en tijd. Bij onze prijswinnaar is dat niet het geval. Individu en tijd weerspiegelen hier elkaar: de hoofdfiguur is overduidelijk kind van zijn tijd, maar helpt die tijd ook vormgeven, materieel en ideëel. Misschien begrijpt u het al: de Nederlandse Biografieprijs 2026 gaat naar *Machineman* van Sandra Langereis.

De jury bestond in 2026 uit:

prof. dr. Frits van Oostrom, voorzitter
prof. dr. Gillis Dorleijn
dr. Els Kloek
prof. dr. Ineke Sluiter
drs. Sanne Terlouw